

matikai számítások céljait volt hivatva szolgálni, a felfogott anyag azonban még ezen túlmenő szociálstatistikai kiakná-

zásra is alkalmas, de felhasználásáról a rendelkezésre álló fedezet hiánya miatt egyelőre kénytelenek vagyunk lemondani.

Mozolovszky Sándor dr.

Az öregségi és rokkantsági biztosítás statisztikai megvilágításban.¹⁾

L'assurance hongroise de vieillesse et d'invalidité au point de vue statistique.¹⁾

Résumé. Le ministère de la Prévoyance sociale et du Travail ayant projeté une loi sur l'assurance obligatoire de vieillesse, d'invalidité, de veuves et d'orphelins, l'Office central de statistique a exécuté le 4 avril 1927 une enquête portant sur les personnes employées dans les groupes d'industrie, de commerce et de communication. Donc, les investigations visaient à peu près ceux qui font l'objet de la statistique ordinaire de l'assurance sociale, avec cette différence essentielle pourtant que n'étant pas bornées par de limite de salaire, elles comprenaient aussi les personnes ayant un salaire ou traitement supérieur à la limite maxima de salaire assignée par l'assurance en cas de maladie ou d'accident. Lors du dépouillement, le nombre des employés de bureau, d'exploitation et de ménage a été détaillé séparément, suivant le sexe, l'âge et les groupes de salaires à la journée. Le plus jeune groupe d'âges comprenait les personnes de moins de 12 ans; le plus vieux, celles de plus de 70 ans. L'âge des hommes mariés a été mis en regard de celui de leurs femmes; le nombre des enfants d'employés de moins de 18 ans a été élaboré suivant leur âge et celui du père, respectivement de la mère. Il a été fait un tableau du nombre des employeurs et de la profession des employés, suivant la profession individuelle des employeurs et des employés; on a établi la profession des jeunes employés par âge, ainsi que le nombre des employés d'industrie ayant fait des travaux agricoles.

C'est sur la base des résultats de cette enquête qu'on a fait les calculs nécessités par la loi projetée. Les données ultérieures seront fournies par le recensement de 1930, par une enquête projetée sur les membres des organisations d'assurance sociale et par les chiffres provenant de la nouvelle branche d'assurance.

Le nombre des employés ayant fourni des données a été de 745.785 : 516.885 hommes (69·3%) et 228.900 femmes (30·7%). Les trois-quart en étaient employés d'exploitation; 98.042 (13·1%), employés de bureau; 90.130 (12·1%), employés de ménage. Le nombre des employeurs visés par l'enquête a été de 151.531. De ceux-ci, (y compris les patrons des employés de ménage) 97.021 (64·0%) n'avaient qu'un employé; 21.865 (14·4%) en avaient deux. 43 établissements avaient plus de 1000 employés chacun.

Sur la totalité des employés, 133.307 (17·9%) étaient au-dessous de 18 ans; cette proportion était très élevée (25·7%) chez les femmes. 52% des employés étaient de l'âge le plus actif (entre 20 et 40 ans); un cinquième avait 40 à 60 ans; 2917 plus de 70 ans.

Le nombre des pères était de 197.013 (38·1%); celui des mères, 26.654, soit 11·6% (donc la plupart des mères n'était pas employée); celui des enfants au-dessous de 18 ans, 459.516, dont 2·6% étaient employés. Sur 100 employés au-dessus de 18 ans, il y a eu 75 enfants. La moitié (302.484) des employés adultes n'avait pas d'enfants.

La plus grande moitié (409.122) des employés était occupée dans l'industrie; le nombre des employés de commerce et de voies de communication était également considérable.

Dans l'industrie, c'est celle du fer et des métaux qui avait le plus d'employés (10·2%). La plupart des femmes étaient des employées de ménage ou de bureau. Ce sont les industries textile et de vêtement qui avaient le plus d'ouvrières.

Le salaire moyen à la journée, établi sur la base du calcul de la moyenne pondérée, était de 4·43 pengős (8·44 pour les employés de bureau, 4·09 pour les ouvriers d'exploitation; 2·11 pour les employés de ménage). Au point de vue des groupes de professions, c'est dans l'industrie polygraphique et d'art que le salaire moyen à la journée était le plus élevé (7·10 pengős); il était bas dans l'industrie textile (3·25 p.)

¹⁾ A Társadalompolitikai Társaság 1928 március 10iki ülésén tartott előadás. — Conférence faite dans la séance du 10 mars 1928 de la Société de politique sociale.

et chez les journaliers spécialement non dénommés (246 p.)

Le projet de loi en question permet l'assurance volontaire aux industriels et commerçants indépendants, dont le nombre (y compris les mines) a été de 302.403 au recensement de 1920. Tant pour l'âge qu'aux autres points de vue, la situation de ceux-ci offre un tableau bien différent de celle des employés. Par exemple, le nombre proportionnel des jeunes gens est de 17.9% aux employés et de 1.6% aux industriels et commerçants indépendants. Sur 100 adultes gagnant leur vie, il y a eu 75 enfants chez les employés et 109 chez ces derniers. Ici, la nécessité s'impose d'établir séparément les données des industriels et commerçants indépendants.

Pour tenir à jour les déclarations et sorties de membres, il importe de connaître la durée de l'emploi. La durée générale d'emploi, c'est-à-dire le temps passé sans interruption chez un même employeur, a été de 331 jours d'après le relèvement de membres du 4 décembre 1922, et de 324 jours selon le mouvement des membres du premier trimestre de 1925.

*

A társadalmi bajok orvoslását, a társadalom jólétének biztosítását és fejlesztését szolgáló társadalompolitikai alkotások tervezéséhez és megvalósításához tudvalevőleg nélkülözhetetlenül szükséges a társadalmi viszonyok mentül tökéletesebb ismerete. A társadalmi életfolyamatok támogatására, elősegítésére rendelt, úgyszólván életadó intézmények csak akkor fognak szilárd alapon állani, csak akkor lesznek maguk is életképesek, ha elgondolójuk és megteremtőjük előtt az eleven valóság tiszta, torzítatlan képe lebeg. De mi az a számtalan apró sűrű vonás, amiből a bonyodalmas valóság hű képmása áll? Ezek a száraznak látszó, de bűvös erejű statisztikai adatok. Mint a vetést a szántás, a tudományos igazságok kimondását a laboratóriumi kísérlet, a seb gyógyítását a láttelep, úgy előzi meg a szociális gondoskodást a szociális viszonyok statisztikai megvilágítása.

A legutóbbi szociális törvények, valamint a népjóléti miniszternek és kiváló munkatársainak ezirányú buzgósága alaposan remélni engedik, hogy végre elérkezett az az idő amelyet mi szórványosan álmodozó öreg szociális politikusok régóta vártunk, amikor t. i. a legfőbb hiányokat pótló alapvető társadalompolitikai alkotások egy-

másután megvalósulnak. Ehhez a munkához tehát szintén szakadatlan sorban kell végrehajtatniok azoknak a statisztikai felvételeknek, amelyek a társadalom helyzetét minden oldalról a kellő részletességgel és mélyrehatóan megvilágítják. Az ilyen adatgyűjtésekre fordított nagy munka és költség nemcsak a kitűzött szociális célok szempontjából rendkívül gyümölcsöző, hanem bő anyagot szolgáltat a demografusnak, a közgazdásznak és a statisztika majdnem minden ágában bűvarkodónak, olyan anyagot, amelyre mint öncélra, aligha lehetne a szükséges költséget előteremteni.

Az öregség, rokkantság, özvegyiség és árvaság esetére való kötelező biztosításról szóló törvényjavaslat előkészítése céljából a m. kir. közp. statisztikai hivatal 1927 ápr. 4-én statisztikai felvételt hajtott végre, mely az iparforgalmi népesség körében alkalmazott egyénekre, azaz körülbelül a rendes társadalmi biztosítási statisztika tárgyát képező tömegre terjedt ki, mégis azzal a lényeges különbséggel, hogy itt bérhatárról nem lévén szó, a betegség és baleset esetére szóló biztosításnál szereplő felső bérhatárnál nagyobb fizetéssel vagy munkabérral bíró alkalmazott rétegekről is gyűjtettek adatot. Mint alább látni fogjuk, ez a körülmény főleg a munkabérlagoknál érezteti hatását. A széleskörű felvétel nagy és becses anyagot eredményezett, amely szakszerű tagolással és a költségfedezet engedte határokig menő részletezéssel dolgoztatott fel. Az országos eredményeket bemutató feldolgozási táblák a következő adatokat tartalmazzák:

1. A munkaadók és az alkalmazottak száma, valamint a munkaadók számának megoszlása a foglalkoztatott alkalmazottak száma szerint foglalkozási csoportonként.

2. Az alkalmazottak száma és koréve napibércsoport szerint, külön az irodai, üzemi és háztartási alkalmazottakról, mindenkülkét a férfi- és nőalkalmazottak adatainak szétválasztásával. A legfiatalabb korcsoport a 12 évesnél fiatalabb, a legidősebb a 70 évesnél idősebb, a többi egyes korévenként.

3. A női férfialkalmazottak száma korév és a feleség életkora szerint a három előbb említett alkalmaztatási csoportban külön-külön.

4. A gyermekkel bíró férfi alkalmazottak 18 évesnél fiatalabb gyermekeinek száma az apa és a gyermek életkora szerint, valamint az eltartott és a kereső összes gyermekek száma.

5. A gyermekkel bíró nőalkalmazottak 18 évesnél fiatalabb gyermekeinek száma az anya és a gyermek életkora szerint, valamint az eltartott és a kereső összes gyermekek száma. Két tábla egyúttal a gyermekkel bíró férfi- és nőalkalmazottak számát is tartalmazza.

6. Összefoglaló tábla az alkalmazottak 18 évesnél fiatalabb gyermekeinek számáról, az apa, illetőleg az anya és a gyermek életkora szerint.

7. Összefoglaló tábla az alkalmazottak számáról nem és alkalmaztatási csoport szerint korévenként.

8. Az alkalmazottak száma napibércsoportok szerint foglalkozási csoportonként külön a férfiakról, a nőkről és az összes alkalmazottakról.

9. A fiatalok alkalmazottak száma korévek szerint foglalkozási csoportonként.

10. Végül az 1926. év folyamán mezőgazdasági munkát végzett alkalmazottak száma a mezőgazdasági munka tartama szerint foglalkozási csoportonként.

Az ismertetett anyag kombinatív táblákkal és viszonyszámokkal gazdagítva a társadalmi biztosítási statisztika egyik legközelebbi füzetében fog nyilvánosságra kerülni. A feldolgozási táblákban rendelkezésre álló nyers adathalmaz tudományos kiaknázása és ismertetése elsősorban háromféle irányban történhetik. Az első, amelynek szem előtt tartásával szerkesztett a felvétel kérdőíve és készültek a feldolgozási táblatervezetek, a biztosítási és matematikai számítások megejtése. Ezt a nagyjelentőségű munkát *Frisch* Ferenc dr. tanár intézte, aki az idevonatkozó megfontolásokról és számításokról tartalmas előadásában számolt be. A másik az öregségi és társadalmi biztosításra kiszemelt társadalmi réteg viszonyainak ismertetése általános demografiai és szociális statisztikai szempontokból. Ezt a par excellence statisztikai munkát magam szeretném elvégezni s róla más alkalommal más helyütt beszámolni. A harmadik feladat, s ez az, amire ma vállalkoztam, az öregségi és rokkantsági társadalmi biztosítást előkészítő statisztikai felvétel főbb előzetes eredményeinek ismertetése különös tekintettel az öregség, rokkantság, özvegyesség és árvaság esetére szóló kötelező biztosításról készített törvényjavaslat-tervezet célkitűzéseire. Itt kell megjegyezni, hogy amint a létrehozni kívánt intézmény megtervezése nem nélkülözhetette a friss statisztikai adatokat,

úgy annak működéséhez és állandó üzem-bentartásához is szükség lesz újabb és újabb statisztikai adatokra. Mindenesetre az 1927. április 4-iki felvétel szilárd alapot nyújt a további számításokhoz és a más forrásból eredő későbbi statisztikai adatokhoz való összehasonlításához. Az utóbbi célra három statisztikai forrásból meríthetünk majd adatokat. Az egyik az 1930. évi népszámlálás, különösen annak a foglalkozásokra és az életkorra vonatkozó eredményei; a másik az összes társadalmi biztosító szervekre kiterjedő általános tagösszeírás, amely utoljára 1922-ben történt és ezért megismétlése sokáig már nem halasztható; s végül az a statisztikai anyag, amelyet maga az öregség és rokkantság esetére szóló biztosítás menete fog szolgáltatni s amelyről a törvényjavaslat 20. és 152. §-a gondoskodik. Itt azonban még tisztázni kell azt a kérdést, melynek pontos megoldása ügylátszik a végrehajtási rendeletre bízott, hogy t. i. az Országos Társadalmi Biztosító Intézet milyen önálló statisztikai kört látna el akkor, amikor a M. kir. Közp. Statisztikai Hivatal az eddig általa végzett társadalmi biztosítási statisztika keretében és analógiájára gyűjtené az új biztosításágazat adatait is.

Az 1. tábla az *iparforgalmi alkalmazottak számát nem és az alkalmazás minősége szerint* mutatja be. A beérkezett használható kérdőívek alapján 745.785 alkalmazott számoltatott meg, akiknek közel háromnegyed része — 557.613 egyén (74,8%) üzemi alkalmazott volt. A 98.042 irodai alkalmazott az összes alkalmazottaknak 13,1%-át, a 90.130 háztartási alkalmazott pedig 12,1%-át tette. Mielőtt azoknak az adatoknak részletes jellemzésére térnénk át, amelyek a most felsorakoztatott tömegre jellemzőek, meg kell állapítanunk, hogy az adatgyűjtés sürgőssége és terjedelmes volta miatt a hiányzó adatokat nem lehetett a statisztikai hivatal rendes eljárása szerint a helyszínen szereztetni be s így az a nép-reteg, amelyre az új társadalmi biztosítási ágazat áldásait ki fogja terjeszteni, a kimutatott számnál jóval népesebb. Minthogy azonban a már működő társadalmi biztosítási szervek taglétszáma 1927. március 31-én az önkéntes tagok nélkül 964.688 volt, s minthogy ebben a számban az eddigi bérhatárnál magasabb munkabér mellett dolgozók száma nem szerepel, bátran állíthatjuk, hogy az *öregség és rokkantság esetére biztosítandó alkalmazottak száma*

A) Az öregségi és rokkantsági társadalmi biztosítást előkészítő 1927 április 4-iki statisztikai felvétel előzetes eredményei.

Résultats préliminaires de l'enquête effectuée le 4 avril 1927 pour préparer l'assurance sociale de vieillesse et d'invalidité.

1. Az iparforgalmi alkalmazottak száma nem és az alkalmazás minősége szerint.

Nombre des employés d'industrie, de commerce, d'établiss. de crédit, de communications, suivant le sexe et la qualité de l'emploi.

Alkalmazás minősége <i>Qualité d'emploi</i>	Férfi <i>Hommes</i>		Nő <i>Femmes</i>		Együtt <i>Ensemble</i>	Az összes alkalmazottak %-ában <i>En % de tous les salariés et employés</i>	A társadalmi biztosítási szervek taglétszáma ¹⁾ 1927 III. 31-én — <i>Effectif des membres des organisations d'assurance sociale, au 31 III 1927¹⁾</i>
	szám <i>nombre</i>	%	szám <i>nombre</i>	%			
Irodai alkalmazottak — <i>Employés de bureau</i>	71.853	73·3	26.189	26·7	98.042	13·1	} 837.588
Üzemi alkalmazottak — <i>Employés d'exploitation</i>	442.687	79·4	114.926	20·6	557.613	74·8	
Háztartási alkalmazottak — <i>Employés de ménage</i>	2.345	2·6	87.785	97·4	90.130	12·1	127.100
Összesen — Total	516.885	69·3	228.900	30·7	745.785	100·0	964.688
Ebből 65 évesnél idősebb — <i>Dont au-dessus de 65 ans</i>	7.238	83·6	1.419	16·4	8.657	1·2	—

¹⁾ Kötelezőleg biztosított tagok száma. — *Nombre des membres assurés obligatoirement.*

— egyelőre az önkéntes tagokról, tehát az önálló kereső kategóriáról nem is beszélve — az egymilliót meghaladja. Az alkalmazottak közül 516.885 (69·3%) férfi és 228.900 (30·7%) nő volt. A nők arányszáma természetesen a háztartási alkalmazottak között legnagyobb (97·4%). Az összes alkalmazottak közt 8.657 65 évesnél idősebb dolgozó akadt, vagyis 1·2%.

A 2. tábla a munkaadók számának megoszlását tárja elénk a foglalkoztatott munkaerők száma szerint. Az adatokat szolgáltatott 151.531 munkaadó közül feltűnően sok, 97.021 (64·0%) csak egy alkalmazottal dolgozott, ezeknek zömét természetesen a háztartási alkalmazottak gazdái teszik. A tényleges iparforgalmi üzemek munkaerővel való ellátottságáról csak akkor szerezhetünk tájékozódást, ha a fentebb említett kiadvány részletes táblázatai elkészülnek. Két alkalmazottnak adott kenyeret 21.865 munkaadó, a munkaadók 14·4%-a. Nevezetes, hogy a kisiparinak tekinthető 1—5 alkalmazottal dolgozó üzemek száma az összeírt munkaadóknak 90·4%-át teszi. A legnagyobb üzemek közül 883 (0·6%) száznál több munkást foglalkoztatott s ezek közül 43-nak ezernél több alkalmazottja volt.

Tanulságos az 1927 április 4-iki felvétel eredményeit az 1922 december 4-iki általános tagösszeírás adataival állítani szembe. Az utóbbi alkalommal ugyanis a háztartási alkalmazottak lapjait nem

lehetett felhasználni, amit akkor a statisztikus nagy hiánynak érzett s aminek ma azt az előnyét élvezzük, hogy zavartalan

2. A munkaadók számának megoszlása az alkalmazottak száma szerint.

Répartition du nombre des employeurs, suivant le nombre des employés.

Alkalmazási csoport <i>Groupes d'emploi</i>	Munkaadók száma <i>Nombre des employeurs</i>			
	az 1927 ápr. 4-iki felvétel szerint <i>suivant l'enquête du 4 avr. 1927</i>		az 1922 dec 4-iki általános tagösszeírás szerint <i>suivant l'enquête générale du 4 déc. 1922</i>	
	összesen <i>total</i>	%	összesen <i>total</i>	%
1	97.021	64·02	26.943	38·78
2	21.865	14·42	14.113	20·31
3	8.352	5·51	7.365	10·60
4	5.913	3·90	4.365	6·28
5	3.793	2·51	2.971	4·28
6—10	7.185	4·75	6.394	9·20
11—15	2.396	1·58	2.326	3·35
16—20	1.112	0·74	1.134	1·63
21—50	2.165	1·43	2.295	3·31
51—100	846	0·56	745	1·07
101—500	752	0·50	826	1·19
501—1000	88	0·06		
1000-nél több <i>(plus de 1000)</i>	43	0·02		
Összesen — Total:	151.531	100·00	69.477	100·00

lan betekintést nyerünk a munkaerők megszlásába az iparforgalmi üzemeknél. A Társadalmi Biztosítási Statisztika II. füzetében megjelent adatokból ugyanis azt látjuk, hogy egy alkalmazottja a munkaadók 38·8%-ának volt csak, száznál több alkalmazottja viszont 1·2%-ának. Ennek dacára a kisipari üzemek arányszáma itt is igen magas (80·3%) tehát csak tíz százalékkal kevesebb, mint az 1927. évi,

a háztartási alkalmazottakra is kiterjedő felvételnél. Valószínűnek látszik azonban, hogy öt év óta a nagyobb üzemek arányszáma tényleg emelkedett. Biztosítás-technikai szempontból megjegyzendő, hogy az üzemek nagyságára vonatkozó adatok a járulékfizetés módjára nézve bírnak fontossággal.

Az alkalmazottak korviszonyaival ismerkedünk meg a 3. tábla anyagából. Az

3. Az alkalmazottak száma korcsoportonként.

Nombre des salariés et employés par groupes d'âges.

K o r e s o p o r t Groupes d'âges	Az alkalmazottak száma — <i>Nombre des salariés et employés</i>					
	férfi — <i>hommes</i>		nő — <i>femmes</i>		együtt — <i>ensemble</i>	
	szám — <i>nombre</i>	%	szám — <i>nombre</i>	%	szám — <i>nombre</i>	%
12 évesnél fiatalabb — <i>Moins de 12 ans</i>	148	0·0	121	0·1	269	0·0
12—14 éves — <i>ans</i>	11.815	2·3	8.063	3·5	19.878	2·7
15—18 " " " " " " " " " " " "	62.630	12·1	50.530	22·1	113.160	15·2
19—20 " " " " " " " " " " " "	33.729	6·5	27.804	12·1	61.533	8·3
21—25 " " " " " " " " " " " "	82.655	16·0	48.320	21·2	130.975	17·6
26—30 " " " " " " " " " " " "	79.040	15·3	32.530	14·2	111.570	15·0
31—40 " " " " " " " " " " " "	109.071	21·1	35.314	15·4	144.385	19·4
41—50 " " " " " " " " " " " "	79.605	15·4	16.130	7·0	95.735	12·8
51—60 " " " " " " " " " " " "	41.788	8·1	7.001	3·1	48.789	6·5
61—70 " " " " " " " " " " " "	13.967	2·7	2.607	1·1	16.574	2·1
70 évesnél idősebb — <i>plus de 70 ans</i>	2.437	0·5	480	0·2	2.917	0·4
Összesen: — <i>Total</i> : . .	516.885	100·0	228.900	100·0	745.785	100·0

egyes korévek adathalmazát a kiadvány fogja tartalmazni, itt csak a szokásos korcsoportokban összevont adatokat van szerencsém bemutatni. Az alkalmazottak között 133.307 (17·9%) 18 évesnél fiatalabb dolgozó volt. Kedvezőtlenül nagy szám ez s igazolja, mennyire szükség van a fiatalok védelmére szóló törvényre. Egyéb iránt ezek közül a zsenge munkások közül fognak kikerülni azok, akik 30—40 évi robotolás után a járadéktételek magasabb és maximális összegeit fogják élvezhetni. Vajon hányan érik azt meg? A férfiak közt a 18 évnél fiatalabbak aránya 14·4% s így ijesztően magas az a nők sorában (25·7%). Tehát minden negyedik dolgozó nő zsengekorú. De tovább menve azt látjuk, hogy a munkára fogott gyermekek, azaz 14 évesnél fiatalabb egyének száma 20.147 (2·7%), még pedig 11.963 fiú és 8.184 (3·6%) leány. Sőt akadt ezek közül 148 fiú és 121 leány, akik 12 évesnél is fiatalabbak voltak. Mindenesetre az itt taglalt korcsoportok zömét a házi cselédek és a tanoncok alkotják. A legmunkaképesebb korban, 20—40 év között az alkalmazottak fele (52·0%) volt alkalmazásban. A még munkaképes, de már bizonyos fokig hanyatló erejű korban 40

és 60 év közt az alkalmazottak kis ötöde (19·3%) dolgozott. Hatvan éven felül 19.491 (2·5%) alkalmazottról van adatunk. Itt a nők aránya már erősen alászállt, vagyis 1·3%-ot tesz a férfiak 3·2%-ával szemben. A legidősebb korosztály, a 70 évesnél idősebbek 2.917 egyénnel van képviselve, akik közül 480 nő volt.

A tervezett társadalmi biztosítás célkitűzései szempontjából rendkívül fontos a szülők és gyermekek számának megállapítása, amelyre vonatkozólag a 4. táblázat nyújt becses adatokat. Már ezek a főbb eredmények is igazolják, hogy a statisztikus lámpása ez alkalommal olyan társadalmi és családi viszonyokra világított rá, amelyeket eddig egyetlen adatgyűjtés sem bányászott ki. A népszámlálás és az általános tagösszeírás nyújtott ugyan hasonló adatokat, de nem a mostani céljainknak megfelelő részletességgel. A felvétel országos végösszegben 283.524 nős férfi alkalmazottat számolt meg, tehát csak alig több, mint minden második (54·9%) férfi munkavállaló volt nős. Az alkalmazás minőségét vizsgálva azt látjuk, hogy legnagyobb a nős férfiak arányszáma (64·0%) az irodai alkalmazottak körében. Az üzemi alkalma-

4. A szülők és gyermekek száma a szülők alkalmazási minősége szerint.

Nombre des parents et des enfants, suivant la qualité d'emploi des parents.

Alkalmazás minősége <i>Qualité d'emploi</i>	Nős férfialkalmazottak száma <i>Nombre des salariés et employés mariés</i>		Nombre des pères		Nombre des mères		Eltartott <i>Entretenus</i>	Kereső <i>Gagnant leur vie</i>	Összes <i>Total</i>	Száz alkalmazottra esett átlag gyermek — <i>Proportion moyenne des enfants pour 100 salariés et employés</i>	18 évesnél idősebb gyermektelen alkalmazottak száma <i>Nombre des salariés et employés de plus de 18 ans et n'ayant pas d'enfants</i>	Száz 18 évesnél idősebb alkalmazottra esett átlag gyermek <i>Proportion moyenne des enfants pour 100 salariés et employés de plus de 18 ans</i>	
	Alkalmazásban levő - employés												18 évesnél fiatalabb gyermekek száma <i>Nombre des enfants de moins de 18 ans (répartition ci-dessus)</i>
	apák száma			anyák száma									
	összesen <i>total</i>	a férfialkalmazottak %-ában <i>en % des salariés et employés</i>	%-ában <i>en % des salariés et employés</i>	összesen <i>total</i>	a nőalk. %-ában <i>en % des salariées et employées</i>	%-ában <i>en % des salariées et employées</i>							
Irodai alkalmazottak <i>Employés de bureau</i>	45.953	64·0	27.643	38·5	2.591	9·9	53.481	504	53.985	55·1	47.197	56·4	
Üzemi alkalmazottak <i>Employés d'exploitation</i>	236.776	53·5	168.792	38·1	19.709	17·1	387.526	11.047	398.573	71·5	192.102	88·9	
Háztartási alkalmazottak — <i>Employés de ménage</i>	795	33·9	578	24·6	4.354	5·0	6.528	430	6.958	7·7	63.185	10·2	
Összesen — Total	283.524	54·9	197.013	38·1	26.654	11·6	447.535	11.981	459.516	61·6	302.484	74·9	

zottaknál a viszonyszám (53·5%) megközelíti az országos átlagot, a csekélyszámú háztartási alkalmazottnál pedig 33·9%-ra száll alá. Az apák száma 197.013 volt, a férfi alkalmazottak 38·1%-a. Az apák számát azért nem lehet a nők férfiak számához viszonyítani, mert nem ismerjük az özvegy, elvált, törvénytelen és mostoha apák számát. Az alkalmazottak közül 26.654 (11·6%) anyáról van adatunk. Az a körülmény, hogy az anyák arányszáma oly lényegesen kisebb, mint az apáké, azt mutatja, hogy az anyák zöme nem vállal munkát, nem folytat alkalmazotti kereseti tevékenységet. Öröndetes és egészséges tünet tehát, hogy a kedvezőtlen gazdasági viszonyok és az általános szegénység dacára az anyák túlnyomó részének módjában van háztartási vagy otthoni munkája mellett közvetlenül és állandóan gondoskodni gyermeke neveléséről és ápolásáról. Az alkalmazás minősége szerint képzett három nagy csoport közül természetesen az üzemi munkásközvetlenül legnagyobb az anyák arányszáma (17·1%), mely az irodai alkalmazottaknál 9·9%-ot, a házi cselédeknek pedig csak 5·0%-ot ér el. A munkavállalók összesen 459.516 18 évesnél fiatalabb gyermeket vallottak be, akik közül 398.573 (86·7%) üzemi alkalmazottak gyermeke. A gyermekek zöme eltartott, csak 11.981 gyermek (2·6%) volt kereső. Ha feltesszük, hogy a kereső gyermekek kevés kivétellel ugyancsak az iparforgalmi vállalatoknál találtak elhelyezést, mint szüleik, akkor azt

mondhatjuk, hogy a 18 évesnél fiatalabb alkalmazottaknak csak 9·0%-a volt olyan, akinek valamelyik szülője, vagy mindkét szülője ugyancsak az iparforgalmi népesség körében dolgozott, mint alkalmazott. A többi mezőgazdasági, vagy más néprétegekből származott, vagy árva. Ez adat is bizonyítja, milyen nagy hazánkban a keveredés és átáramlás a foglalkozási főcsoportok között. A gyermekek viszonylagos számát tekintve, száz alkalmazottra általában 61·6, száz 18 évesnél idősebb alkalmazottra pedig 74·9 gyermek esett. A gyermekáldás tekintetében az üzemi alkalmazottak nagy csoportja az utóbbi viszonyszám tekintetében is messze elöl vezet 88·9-del, míg az irodai alkalmazottaknál száz 18 évesnél idősebb egyénre 56·4, a háztartási alkalmazottaknál csak 10·2 gyermek jutott. A népszaporodás lassú ütemét s a családi gondoktól való félelmet legélesebben megvilágítja az az adat, hogy az alkalmazottak között 302.484 18 évesnél idősebb gyermektelen alkalmazottat számoltak meg, vagyis az idősebb korosztályok 49·4%-át. Tehát a felnőtt dolgozók közel fele gyermektelen.

Az általános szociális statisztika és a társadalmi biztosítás szempontjából egyaránt alapvető jelentőségű az alkalmazottak tagozódása foglalkozás szerint és az egyes foglalkozások különleges helyzete. Az 5. és 6. tábla az alkalmazottak számát nem szerint, foglalkozási főcsoportonként tünteti fel, mégpedig a 14 ipari főcsoport

5. Az alkalmazottak számának megoszlása a munkaadó foglalkozása szerint.

Répartition des salariés et employés, suivant la profession des employeurs.

Foglalkozási főcsoport Groupes de professions	Az alkalmazottak száma Nombre des salariés et employés			Az összes alkalmazottak %-ában En % de tous les salariés et employés
	férfi hommes	nő femmes	együtt ensemble	
Östermelés — <i>Production du sol</i>	3.435	4.579	8.014	1 08
Bányászat és kohászat — <i>Mines et hauts fourneaux</i>	35.420	994	36.414	4 88
I. Vas- és fémipar — <i>Fer et métaux</i>	39.850	5.590	45.440	6 09
II/a. Gépgyártás és közl. eszk. gyárt. — <i>Construct. mécan., fabrication de moyens de communication</i>	54.796	6.061	60.857	8 17
II/b. Közhasználatú vill. áramfej.-telep — <i>Etabliss. produits. du courant électr. d'utilité publ.</i>	5.661	354	6.015	0 82
III. Kő-, föld-, agyag- és üvegipar — <i>Ind. de la pierre, céramique, verreries</i>	25.960	4.763	30.723	4 12
IV. Fa- és csontipar — <i>Bois et os</i>	21.558	2.134	23.692	3 17
V. Bőr-, sörte- és tollipar — <i>Cuir, poils et plumes</i>	5.768	2.652	8.420	1 12
VI. Fonó- és szövőipar — <i>Ind. textile</i>	15.561	26.422	41.983	5 62
VII. Ruházati ipar — <i>Vêtement</i>	34.834	21.861	56.695	7 60
VIII. Papirosipar — <i>Papeteries</i>	1.412	2.483	3.895	0 53
IX. Élelmezési és élvezeti cikk. gyárt. — <i>Articles d'aliment. et boissons</i>	34.489	13.923	48.412	6 49
X. Vegyszeripar — <i>Ind. chimique</i>	6.659	3.994	10.653	1 33
XI. Építőipar — <i>Bâtiment</i>	33.131	3.768	36.899	4 95
XII. Sokszorosító- és műipar — <i>Imprimeries, ind. polygraph. et d'art</i>	8.662	4.568	13.230	1 77
XIII. Szállodás-, vendéglőipar — <i>Hôtels et restaurants</i>	8.440	8.150	16.590	2 22
XIV. Egyéb ipari fogl. az iparág megj. nélkül — <i>Autres professions industr., sans indication de la branche d'industrie</i>	475	2.143	2.618	0 35
Ipar összesen — <i>Ensemble des industries</i>	300.256	108.866	409.122	54 85
Kereskedelem — <i>Commerce</i>	53.057	39.316	92.373	12 39
Pénz-, hitel- és biztosítástügy — <i>Monnaie, crédit, assurance</i>	14.192	6.424	20.616	2 77
Közlekedés — <i>Voies de communication</i>	86.148	9.172	95.320	12 78
Polgári és egyházi közszolgálat, úgyn. szabadfogl. <i>Servic. publ. civils et ecclésiast., professions libérales</i>	22.777	42.083	64.860	8 69
Egyéb foglalkozás — <i>Autres professions</i>	1.508	16.895	18.403	2 47
Ismeretlen foglalkozás — <i>Profess. inconn.</i>	92	571	663	0 09
Összesen — <i>Total</i>	516.885	228.900	745.785	100 00

megkülönböztetésével. A fontosabb iparágak és foglalkozási alcsoportok viszonyait csak a tervezett kiadvány fogja feltárni. A társadalmi biztosítási statisztika a statisztikai kutatásnak az a területe, ahol először volt alkalmunk a foglalkozási statisztikának legkényesebb kérdését, azt hiszem, a lehetőséghez képest, megnyugtató módon megoldani. Ez a kérdés ugyanis abból áll, milyen szempontok, milyen ismérvek alapján sorozzuk be az adatszolgáltatót valamilyen foglalkozási ágba. Ezt a kérdést a múltban mindig esetenként az adagyűjtés tárgya és célja szerint oldották meg jól-rosszul. A nemzetközi statisztikai adatok összehasonlíthatóságának biztosítására irányuló törekvések vezettek oda, hogy a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal kívánatosnak mondotta ki, hogy minden ország minden statisztikai feldolgozásnál, ahol foglalkozási adatok szerepelnek, külön mutassa ki az adatszolgáltató alany foglalkozását a munkahely, az üzem, a munkaadó foglal-

kozása szerint (industrie) és külön az egyén munkájának foglalkozási jellege szerint (profession). Ezt az elvet követte a M. kir. Közp. Statisztikai hivatal mindjárt a társadalmi biztosítási statisztika megindulásakor az 1922. évi általános tagösszeírás eredményeinek feldolgozásánál. Az 1927. évi öregségi és rokkantsági statisztikai felvétel minden egyes kérdőíven ezen elv alapján kétféle foglalkozási jelzést kapott s így az alkalmazottak számának megoszlását külön-külön mutathatjuk ki az üzem jellege szerint, ahol dolgoztak és külön a munkavállaló egyéni munkája, foglalkozása szerint. Vizsgáljuk meg először az üzemi adatokat. Az alkalmazottak nagyobb fele 409.122 (54,9%) az iparban volt foglalkoztatva, még pedig 300.256 férfi és 108.866 nő. Az ipari főcsoportok közül a gépgyártás és közlekedési eszközök gyártása (8,2%), a ruházati ipar (7,6%), az élelmezés és élvezeti cikkek gyártása (6,5%) továbbá a vas- és fémipar (6,1%) foglal-

koztatták a legtöbb munkerőt. A többi foglalkozási főcsoportok közül kimagaslik a közlekedés 95.320 (12·8%), valamint a kereskedelem 92.373 (12·4%) alkalmazottal.

A 6. táblán az *alkalmazottak egyéni munkájuk szerint* vannak osztályozva, pld. egy vasgyárban dolgozó asztalos a fa- és csontiparban szerepel. Az irodai alkalmazottak, akármilyen vállalatnak dolgoznak, önálló csoportot alkotnak, hasonlóképpen természetesen a háztartási alkalmazottak is. A viszonyszámok sorrendjét ezek a népes önálló csoportok megbontják, de az egyes viszonyszámok magassága csak itt-ott változik érezhetően. Az ipar részesedése valamivel kiéleződik (52·1%) s az ipari főcsoportok közül 10·2%-kal a vas- és fémipar kerül első helyre, második helyen 8·0%-kal a ruházati ipar marad. Az irodai

alkalmazottak az egész megszámlált tömegnek 13·2%-át, a háztartási alkalmazottak 12·1%-át teszik. A háztartási alkalmazottakon kívül, akik közül 87.785 nő volt, a női munkások nagy számával kiválik még az irodai alkalmazottak csoportja (26.189 nővel), a fonó- és szövőipar (24.414 nővel) és a ruházati ipar (23.385 nővel).

A szociális statisztika legnehezebb feladata a *munkabérvizonyok* megismerése. A munkaviszonyok közül is a munkabérek tarka és változékony sokféleségéről legnehezebb kimerítő és megbízható adatokat szerezni. A gyáripari statisztika által nyújtott globális adatokon és a munkaközvetítések alkalmával felajánlott munkabéreken kívül már eddig is a társadalmi biztosítási statisztika nyújtotta negyedévenként a leghasználhatóbb adatokat. Sajnos azonban

6. Az alkalmazottak számának megoszlása az alkalmazottak foglalkozása szerint.

Répartition des salariés et employés, suivant leur profession.

Foglalkozási főcsoport <i>Groupes de professions</i>	Az alkalmazottak száma <i>Nombre des salariés et employés</i>			Az összes alkalmazottak %-ában <i>En % de tous les salariés et employés</i>
	férfi <i>hommes</i>	nő <i>femmes</i>	együtt <i>ensemble</i>	
Östermelés — <i>Production du sol</i>	885	173	1.058	0·14
Bányászat és kohászat — <i>Mines et hauts fourneaux</i>	28.573	480	29.053	3·89
I. Vas- és fémipar — <i>Fer et métaux</i>	72.284	4.008	76.292	10·22
II/a. Gépgyártás és közl. eszk. gyárt. — <i>Construct. mécan., fabrication de moyens de communication</i>	31.325	3.513	34.838	4·67
II/b. Közhasználatú vill. áramfej.-telep — <i>Etabliss. produits. du courant électr. d'utilité publ.</i>	2.467	49	2.516	0·33
III. Kő-, agyag-, föld- és üvegipar — <i>Ind. de la pierre, céramique, verreries</i>	23.565	4.255	27.820	3·73
IV. Fa- és csontipar — <i>Bois et os</i>	26.169	1.546	27.715	3·72
V. Bőr-, sörté- és tollipar — <i>Cuirs, poils et plumes</i>	5.336	2.286	7.622	1·03
VI. Fonó- és szövőipar — <i>Ind. textile</i>	12.663	24.414	37.077	4·97
VII. Ruházati ipar — <i>Vêtement</i>	36.131	23.385	59.516	7·98
VIII. Papirosipar — <i>Papeteries</i>	1.728	3.379	5.107	0·68
IX. Elelmezési és élvezeti cikk gyárt. — <i>Articles d'aliment. et boissons</i>	27.022	9.764	36.786	4·93
X. Vegyszeri ipar — <i>Ind. chimique</i>	5.867	3.067	8.934	1·19
XI. Építőipar — <i>Bâtiment</i>	36.565	2.383	38.948	5·23
XII. Sokszorosító- és műipar — <i>Imprimeries, ind. polygraph. et d'art</i>	7.732	2.890	10.622	1·43
XIII. Szállodás-, vendéglősipar — <i>Hôtels et restaurants</i>	7.682	6.638	14.320	1·92
XIV. Egyéb ipari fogl. az iparág megj. nélkül — <i>Autres professions industr., sans indication de la branche d'industrie</i>	509	99	608	0·09
Ipar összesen — <i>Ensemble des industries</i>	297.045	91.676	388.721	52·12
Kereskedelem — <i>Commerce</i>	36.762	7.031	43.793	5·87
Pénz-, hitel és biztosításügy — <i>Monnaie, crédit, assurance</i>	670	122	792	0·11
Közlekedés — <i>Voies de communication</i>	69.434	1.734	71.168	9·54
Irodai alkalmazott — <i>Employés de bureau</i>	71.853	26.189	98.042	13·15
Polgári és egyházi közszolgálat, úgyn. szabadfoglk. <i>Servic. publ. civils et ecclésiast., professions libérales</i>	7.305	8.316	15.621	2·09
Különböző gazds. ágakban meg nem nevezett nap-számos — <i>Journaliers en différentes branches économ. spécial. non dénomm.</i>	75	—	75	0·02
Háztartási alkalmazott — <i>Employés de ménage</i>	2.345	87.785	90.130	12·09
Egyéb foglalkozás — <i>Autres professions</i>	1.928	5.394	7.322	0·98
Ismeretlen foglalkozás — <i>Professions inconn.</i>	10	—	10	0·00
Összesen — <i>Total</i>	516.885	228.900	745.785	100 00

foglalkozási részletezés nélkül. Ezeknél a napibérsztyalok átlagértékei alapján kiszámított munkabéradatoknál a viszonyok hiánynélküli megismeréséhez nagy akadályként szerepelt a statisztikai szempontból viszonylag alacsony bérhatár. Ezért nagy örömmel mutatom be az 1927. évi felvétel bő és kellően tagolt munkabéradatait. A 7. tábla mindenekelőtt az alkalmazottak számát napibérsztyalok szerint részletezve tünteti fel. Hogy a munkabérátlagok kiszámításánál a valóságot a kívánatos mértékben megközelíthessük s hogy a kereseti viszonyok részletes elemzésénél statisztikai finom mozgást végezhesünk, az anyagot 27 napibérsztyal szerint dolgoztuk fel. Fizetést nem kapott 23.010 alkalmazott (3,1%). A többi alkalmazott közül 601.429 (80,6%) olyan bérsztyalokba tartozik, amelyek alsó határát a 100 (vagy kevesebb), felső határát a 650 fillér napibér képezi.

7. Az alkalmazottak száma napibérsztyalontként.

Nombre des salariés et employés par groupes de salaires à la journée.

Sorszám Nim. d'ordre	Napibérsztyal Groupes de salaires à la journée	Sztyal Pengőfillér Moyenne de groupes, fill.-p.	Alkalmazottak száma Nombre des sala- riés et employés	
			összesen total	%
1	Fizetést nem kaptak — <i>Ne reçoivent pas de traitement</i>	—	23.010	3,09
2	100 v. kev. P.-fillér — <i>100 fillers-p. ou moins</i>	100	34.729	4,66
3	101—150 "	125	31.401	4,21
4	151—200 "	175	75.461	10,12
5	201—250 "	225	80.667	10,82
6	251—300 "	275	76.629	10,27
7	301—350 "	325	63.726	8,54
8	351—400 "	375	59.853	8,03
9	401—450 "	425	37.074	4,97
10	451—500 "	475	42.766	5,73
11	501—550 "	525	36.496	4,89
12	551—600 "	575	33.345	4,47
13	601—650 "	625	29.282	3,93
14	651—700 "	675	18.980	2,55
15	701—750 "	725	14.893	1,99
16	751—800 "	775	17.530	2,35
17	801—850 "	825	8.253	1,11
18	851—900 "	875	6.995	0,94
19	901—950 "	925	5.439	0,73
20	951—1000 "	975	9.306	1,25
21	1001—1050 "	1.025	3.512	0,47
22	1051—1100 "	1.075	3.238	0,44
23	1101—1150 "	1.125	3.527	0,47
24	1151—1200 "	1.175	3.001	0,40
25	1201—1500 "	1.350	10.851	1,45
26	1501—2000 "	1.750	8.511	1,14
27	2000-nél több — Plus de 2000 fillers-p.	2.225	7.310	0,98
	Összesen — Total	—	745.785	100,0

Minthogy ez a felső határ csak 10 fillérrel magasabb a társadalmi biztosítási statisztikában a VIII. osztályban szereplő felső bérhatárnál,¹⁾ ez az egybevágóság kitünő alkalmat szolgáltat nekünk a két statisztikai forrás összehasonlítására és egyúttal az 1927. évi különleges célú felvétel sikerének, megbízhatóságának megvizsgálására. Már most mérlegelt számításal azt kapjuk, hogy a 650 fillérnél kevesebb napibér mellett dolgozó 601.429 főnyi tömeg, átlagos napibére 346 fillér, míg a társadalmi biztosítási szervek 1927. évi március 31-iki 837.588 főnyi taglétszámának hasonló módon számított átlagos napibére 349 fillér volt. Tehát az adatszolgáltatás időpontjának négynapos eltéréssel két egymástól független felvétel végső átlaga csupán egy százaléknál kisebb (0,85%) különbséget mutat! A statisztika ekkora pontosságával az elmélet és a gyakorlat embere egyaránt teljesen meg lehet elégedve. A magasabb munkabérkategóriákba 121.346 alkalmazott (16,3%) jutott. Ezek közül 7310 (1,0%) 20 pengőnél is több napi keresettel bírt. Ezek többnyire tisztviselők, akikre a törvényjavaslat 4. §-a szerint a kötelező biztosítás nem terjedne ki.

Mérlegelt átlagszámításal, melynek képlete a Magyar Statisztikai Szemle 1925. évi 5—6. számában található, az összes alkalmazottak átlagos napibére gyanánt (8. tábla) 443 filléres összeget kapunk. Ez az

8. Az átlagos napibér az alkalmazás minősége szerint.

Salaires moyens à la journée, suivant la qualité de l'emploi.

Alkalmazás minősége <i>Qualité d'emploi</i>	Átlagos napibér pengőfillérekben <i>Salaires moyens à la journée, fillers-pengő</i>		
	férfi <i>hommes</i>	nő <i>femmes</i>	együtt <i>ensemble</i>
Irodai alkalmazottak — <i>Em- ployés de bureau</i>	949	564	844
Üzemi alkalmazottak — <i>Em- ployés d'exploitation</i>	441	287	409
Háztartási alkalmazottak — <i>Employés de ménage</i>	261	210	211
Összesen — Total	495	280	443
Ebből irodai és üzemi együtt — <i>Dont employés de bureau et d'exploitat., au total</i>	514	341	477

¹⁾ Ezt a bérhatárt a 2000/1925. M. E. és a 10.900/1926. M. E. sz. rendeletek szabták meg 80.000 papirkoronában, illetőleg 6 P 40 fillérben.

átlag a magasabb munkabérkategóriák bevonása folytán az eddigi statisztikai források által nyújtott bérátlagoknál jelentősen magasabb, de szociális szempontból az egészséges munkabérszínvonalon jóval alul marad. Az alkalmazási minőség három főcsoportja közül az irodai alkalmazottak átlagos napibére 844 fillér, az üzemi munkásoké 409 fillér, végül a háztartási alkalmazottaké 211 fillér. Ha a különleges viszonyok közt élő háztartási alkalmazottaktól eltekintünk, a többi alkalmazott keresetének országos átlaga napi 477 fillér. Megjegyzendő, hogy ezekben az átlagokban a természetbeni járandóságok pénzgyenértéke bele van számítva.¹⁾ Nem szerint az alkalmazottak közül a férfiak 495 fillér, a nők 280 fillér átlagos napibér mellett dolgoznak. Az irodai alkalmazottak közül a férfiak átlagos napibére 949 fillér, a nőké 564 fillér. Az irodai alkalmazottak közül 20 pengőnél nagyobb munkabért kapott 6727 egyén (6·9%).

A 9. tábla az alkalmazottak átlagos napibérét foglalkozási főcsoportonként részletezi, természetesen az alkalmazottak foglalkozása alapján. Az irodai alkalmazottak ismert adatától eltekintve legmagasabb a napibér a sokszorosító és műiparban (710 fillér). Már jelentékeny különbséggel következik a közhasználatú villamosáramfejlesztő telepek munkástörzse (498 fillér), azután a kereskedelem következik (475 fillérrrel), továbbá a pénz-, hitel- és biztosításügy (470 fillérrrel) s még megemlíthető a vas- és fémipar (463 fillér). Legalacsonyabb az átlagos napibér a háztartási alkalmazottaktól ismét eltekintve a különböző gazdasági ágakban meg nem nevezett napszámoknál (246 fillér), az ipari főcsoportok közül pedig a fonó- és szövőiparban (325 fillér). Az egész ipar általában 406 fillér napibérátlaggal szerepel. A főcsoportoknál talán még érdekesebb lesz a foglalkozási alcsoportok napibérátlagainak alakulása, amelyre vonatkozólag a tervezett kiadvány fog tájékoztatást nyújtani.

Az 1927. évi április 4-iki statisztikai felvétel főbb eredményeinek ismertetését befejezve még egyéb statisztikai forrásokból eredő néhány adattal igyekszem megvilágítani az öregségi és rokkantsági stb. biztosításról szóló törvényjavaslat némely alap-

vető rendelkezéseinek horderejét. Ennek a javaslatnak 17. §-a ugyanis az önálló iparosok régi kívánságát merész formában ki-

9. Az átlagos napibér az alkalmazottak foglalkozása szerint.

Salaire moyen à la journée, suivant la profession des salariés et employés.

Foglalkozási főcsoport <i>Groupes de professions</i>	Alkalmazottak száma <i>Nombre des salariés et employés</i>	Átlagos napibér pengőfillérekben <i>Salaire moyen à la journée, fillers-pengő</i>
Őstermelés — <i>Prod. du sol</i>	1.058	344
Bányászat és kohászat — <i>Mines et hauts fourneaux</i>	29.053	451
I. Vas- és fémipar — <i>Fer et métaux</i>	76.292	463
II/a. Gépgyártás és közl. eszk. gyárt. — <i>Construct. mécan., fabrication de moyens de communication</i>	34.838	430
II/b. Közhaszn. vill. áramfejleszt. — <i>Etabliss. produits du courant électr. d'utilité publ.</i>	2.516	498
III. Kő-, föld-, agyag- és üvegipar — <i>Ind. de la pierre, céramique, verreries</i>	27.820	358
IV. Fa-, csontipar — <i>Bois et os</i>	27.715	381
V. Bőr-, sörte- és tollipar — <i>Cuir, poils et plumes</i>	7.622	394
VI. Fonó- és szövőipar — <i>Ind. textile</i>	37.077	325
VII. Ruházati ipar — <i>Vêtement</i>	59.516	341
VIII. Papirosipar — <i>Papeteries</i>	5.107	443
IX. Élelmezési és élv. cikk. gyárt. — <i>Articl. d'aliment. et boissons</i>	36.786	375
X. Vegyszeti ipar — <i>Ind. chimique</i>	8.934	373
XI. Építőipar — <i>Bâtiment</i>	38.948	425
XII. Sokszorosító és műipar — <i>Imprimeries, ind. polygraph. et d'art.</i>	10.622	710
XIII. Szállodás-, vendéglősipar — <i>Hôtels et restaurants</i>	14.320	335
XIV. Egyébipari fogl. az iparág megj. nélkül — <i>Autres professions ind., sans indication de la branche d'industrie</i>	608	308
Ipar össz. — <i>Ensemble des ind.</i>	388.721	406
Kereskedelem — <i>Commerce</i>	43.793	475
Pénz-, hitel- és biztosításügy — <i>Monnaie, crédit, assurance</i>	792	470
Közl. — <i>Voies de communic.</i>	71.168	419
Irodai alkalmazott — <i>Employés de bureau</i>	98.042	844
Polgári és egyházi közszolg., úgynev. szabadfoglalk. — <i>Serv. publ. civils et ecclésiast., professions libérales</i>	15.621	288
Különböző gazdas. ágakban meg nem nevezett napszámok — <i>Journaliers en différentes branches économ. spécial. non dénomm.</i>	75	246
Háztartási alkalmazott — <i>Employés de ménage</i>	90.130	211
Egyéb foglalkozás — <i>Autres professions</i>	7.322	322
Ismeretlen foglalkozás — <i>Professions inconn.</i>	10	419
Összesen — <i>Total</i>	745.785	443

¹⁾ A pénzgyenérték megállapítása a népjóléti és munkaügyi miniszter 146.000/1926. sz. rendelete alapján történt.

vánja kielégíteni, amennyiben az önkéntes biztosítást megengedi az önálló iparosoknak, az ipari és kereskedelmi kamarai illetéket fizető kereskedőknek és még néhány más számszerint kisebb jelentőségű kategóriának. Milyen tömegekről van itt szó? Az 1920. évi népszámlálás szerint (B. I. tábla) az önálló keresők száma a bányászatban, az iparban és a kereskedelemben együtt 302.403-at tett. Közvetlenül mondva a bá-

B) Egyéb statisztikai forrásokból eredő adatok.
Données puisées à d'autres sources statistiques.

I. Az önálló keresők száma a bányászatban, az iparban és a kereskedelemben az 1920. évi népszámlálás szerint.

Nombre des personnes gagnant leur vie dans les mines, l'industrie et le commerce, suivant le recensement de 1920.

Foglalkozás <i>Professions</i>	Önálló kereső <i>Personnes gagnant leur vie</i>		
	férfi <i>hommes</i>	nő <i>femmes</i>	együtt <i>ensemble</i>
Bányászat — <i>Mines</i>	51	2	53
Ipar — <i>Industrie</i>	173.718	54.150	227.868
Kereskedelem — <i>Commerce</i>	52.980	21.502	74.482
Összesen: — <i>Total:</i>	226.749	75.654	302.403
<i>%</i>	75·0	25·0	100·0

nyászat itt elenyésző jelentőségű, mert a bányavállalatok rendszeren jogi személyek. Az önálló keresők pontosan háromnegyed része (75·0%) férfi, egynegyed része (25·0%) nő. Ha a törvény életbeléptéig 10%-os szaporodást számítunk, bátran állíthatjuk, hogy az öregségi és rokkantsági biztosítás körébe bevonni szándékolt tömeg, vagyis az alkalmazottak, önállók és az önkéntes biztosításra jogosítottak többi kategóriái mind együtt a másfélmillió létszámot meg fogják közelíteni. Amennyire örövendetes ez szociális szempontból, annyira óvatossá kell lenni a pénzügyi kalkulációknál a biztosítandó tömeg összetevőinek különböző korviszonyai s a különböző kockázati lehetőségek miatt. A heterogén elemek összekeveréséből támadható veszélyek elkerülésére szükségesnek tartom az önálló iparosok és kereskedők szociális viszonyainak olyan statisztikai felderítését, amilyen az alkalmazottakra nézve a múlt évben foganatosított.

A B. II. táblán összeállítottuk az 1920. évi népszámlálás szerint az iparforgalmi önálló keresők és eltartottak, külön a férfiak és külön a nők, korcsoportjait. A kor-

viszonyokra vonatkozó adatoknál a pénzügyi hitelügy nem volt elkülöníthető a kereskedelemtől, ez azonban nem okoz zavart, mert az előbbi főcsoportban csak 671 önálló (0·2%) tartozott. Minthogy Mozo-*lovszky* Sándor dr. a Magyar Statisztikai Szemle 1924. évi 11—12. számában az egész népesség adatait korévenként mutatta ki, módunkban van százalékos analógia alapján az ipar és kereskedelmi önállók 15—19 éves korcsoportjából a 19 éveseket kiküszöbölni s így az összes 18 évesnél fiatalabbak számát megállapítani. Hogy mennyire más összetételű az önállók csoportja az alkalmazott-törzzsel szemben, legszembeszökőbben három tény mutatja. Az egyik, hogy a 18 évesnél fiatalabb korúak arányszáma az önállóknál 1·6%, az alkalmazottaknál 17·9%. A másik, hogy az önállóknál 303.074 keresőre összesen 579.416 eltartott s ebből is 323.550 18 évesnél fiatalab eltartott gyermek jut, úgyhogy száz 18 évesnél idősebb keresőre az alkalmazottaknál 74·9, az önállóknál 108·9 gyermek esett. Végül ami az öregeket illeti, 60 évesnél idősebb kereső volt az alkalmazottaknál 2·5%, az önállóknál nem kevesebb mint 13·1%. Az önállóknál a 60 évesnél idősebb eltartottak számát is ismerjük s ez 36.716 volt, az összes eltartottak 6·4%-a.

Az igazgatási munka és költségek szempontjából elsősorban a be- és kijelentések nyilvántartása jön számba. Érdekes tehát az iparforgalmi népesség alkalmazottainak hullámváltoztatásának sűrűségére vetni egy pillantást. Az 1922. december 4-iki tagösszeírás alapján megvizsgálhatjuk az alkalmazottak számának megoszlását a szerint, *mióta dolgozott annál a munkaadónál, akinél* 1922. december 4-én alkalmazásban volt. A B. III. tábla szerint az alkalmazottak kisebb fele (43·9%) több mint egy éve állott már alkalmazásban, jó negyede (27·3%) 4—12 hónapig tartott ki ugyanannál a munkaadónál. A legrövidebb, 1—6 napos alkalmazási idő csoportjába az alkalmazottak 7·2%-a tartozott. Az 1922. évi statisztika tanulságai szerint a legközelebbi tagösszeírásnál szükséges lesz a magasabb alkalmazási idő kategóriáját tovább tagolni, de ha a rendelkezésre álló adatokat úgy értelmezzük, hogy az egy évnél tovább egy helyen dolgozó munkások átlagos alkalmazási ideje két év, akkor az összes csoportok adataiból kiszámított átlagos alkalmazási idő 331 nap. Szépen megerősíti ezt a számításunkat a társadalmi biztosítási

II. Az önálló keresők és eltartottak száma korcsoportonként az 1920. évi népszámlálás szerint.
Nombre, par groupe d'âges, des personnes gagnant leur vie et des personnes entretenues, d'après le recensement de 1920.

Nem, kor és Sexe, âge	Kereső — Personnes gagnant leur vie					Eltartott — Personnes entretenues				
	Bányászat Mines	Ipar Industrie	Kereskede- lem (és hi- tel) — Com- merce (et crédit)	Összesen — Total		Bányászat Mines	Ipar Industrie	Kereskede- lem (és hi- tel) — Com- merce (et crédit)	Összesen — Total	
				szám nombre	%				szám nombre	%
Férfi										
<i>Sexe masculin</i>										
7 éven aluli — Moins de 7 ans	—	—	—	—	—	22	46 229	11 953	58 204	35·9
7—14) éves	—	166	63	229	0·1	21	61 403	19 527	80 951	50·0
15—19) éves	—	1 856	340	2 196	1 0	3	7 375	4 677	12 055	7 4
20—39) éves	26	77 675	21 821	99 522	43·8	3	2 547	1 813	4 363	2·7
40—59) éves	15	71 328	23 814	95 157	41·8	—	567	332	899	0·6
60 éves és azon fe- lüli — 60 ans et au-dessus	10	22 647	7 544	30 201	13·3	2	3 838	1 677	5 517	3·4
Ismeretlen korú — Âge inconnu	—	46	47	93	0 0	—	12	12	24	0·0
Összesen — Total	51	173 718	53 629	227 398	100 0	51	121 971	39 991	162 013	100·0
Nő										
<i>Sexe féminin</i>										
7 éven aluli — Moins de 7 ans	—	—	—	—	—	10	45 266	11 737	57 013	13·7
7—14) éves	—	207	26	233	0·3	15	66 426	20 770	87 211	20·9
15—19) éves	—	3 056	213	3 269	4·3	9	27 418	9 869	37 296	8 9
20—39) éves	—	28 144	7 960	36 104	47·7	32	98 245	31 324	129 601	31·1
40—59) éves	1	17 148	9 348	26 497	35·0	14	56 438	18 456	74 908	17·9
60 éves és azon fe- lüli — 60 ans et au-dessus	1	5 568	3 951	9 520	12·6	4	23 476	7 719	31 199	7·5
Ismeretlen korú — Âge inconnu	—	32	21	53	0·1	—	127	48	175	0·0
Összesen — Total	2	54 155	21 519	75 676	100·0	84	317 396	99 923	417 403	100 0
Együtt										
<i>Ensemble</i>										
7 éven aluli — Moins de 7 ans	—	—	—	—	—	32	91 495	23 690	115 217	19 9
7—14) éves	—	373	89	462	0·2	36	127 829	40 297	168 162	29·0
15—19) éves	—	4 912	553	5 465	1·8	12	34 793	14 546	49 351	8 5
20—39) éves	26	105 819	29 781	135 626	44·7	35	100 792	33 137	133 964	23 1
40—59) éves	16	88 476	33 162	121 654	40·1	14	57 005	18 788	75 807	13 1
60 éves és azon fe- lüli — 60 ans et au-dessus	11	28 215	11 495	39 721	13·1	6	27 314	9 396	36 716	6·4
Ismeretlen korú — Âge inconnu	—	78	68	146	0 1	—	139	60	199	0·0
Összesen — Total	53	227 873	75 148	303 074	100·0	135	439 367	139 914	579 416	100·0

III. Az alkalmazottak száma az alkalmazási idő szerint az 1922. december 4-iki általános tagösszeírás alapján.

Nombre des salariés et employés, suivant la durée de l'emploi, d'après le recensement de membres du 4 décembre 1922.

Alkalmazási idő Durée de l'emploi	Alkalmazottak száma Nombre des salariés et employés	
	Összesen Total	%
Is tráváltaitól depuis 1—6 nap — jours 1—2 hét — semaines 3—4 " — " 1—2 hó — mois 3 " — " 4—6 " — " 7—12 " — " Több mint egy év — plus de 1 an	43.823	7.2
	15.136	2.5
	27.351	4.5
	49.993	8.2
	38.697	6.4
	82.576	13.6
	83.010	13.7
	266.984	43.9
Összesen — Total	607.570	100.0
Átlagos alkalmazási idő (nap). — Durée moyenne de l'emploi (en jours)	331	—

statisztika azon adata, mely szerint az 1927. év első negyedében a tagforgalom aránya alapján kiszámított átlagos alkalmazási idő 324 nap volt.¹⁾ Az eltérés csak 2% s ne felejtjük, hogy itt ötévi időközről is van szó.

IV. A társadalmi biztosítási statisztika 1927 március 31-iki adatai alapján kiszámított járadék napibérosztályonként.

Rente calculée sur la base des données du 31 mars 1927 de la statistique de l'assurance sociale, par classes de salaires à la journée.

Napibérosztály Classes de salaires à la journée	Átlagérték P Valeur moyenne, pengős	Alkalmazottak száma Nombre des employés	A várakozási idő elteltével Après le temps d'attente		A p r è s			
			4	8	10	20	30	40
			é v u t á n P — ans, pengős					
I.	0.80	97.928	129	138	143	166	188	211
II.	1.20	87.885	133	147	154	188	222	256
III.	2.00	156.503	142	165	177	233	290	347
IV.	2.80	167.735	152	184	199	278	358	438
V.	3.60	118.433	160	200	222	324	426	528
VI.	4.40	89.340	170	220	244	370	494	619
VII.	5.20	72.710	179	238	267	415	562	710
VIII.	6.00	174.151	188	256	290	460	630	800
Összesen — Total	3.65	964.688	166	212	223	327	430	534

¹⁾ A számítás a következő képlet szerint történt:

$$N = \frac{100 n_1}{100 K + V + B}, \text{ ahol}$$

N = a keresett napok száma; $n_1 = 91$ (az évnegyed napjainak a száma); K = a kilépett tagok száma; V = az évvégi taglétszám; végül B = a belépett tagok száma.

Végül annak megvilágítása céljából, hogy a törvény előkészítésére a külön statisztikai felvételre mennyire szükség volt és hogy a várható öregségi és rokkantsági járadékok az alkalmazottak nagy tömegénél milyen alacsonyak lesznek, a társadalmi biztosítási statisztika 1927. március 31-iki adatai alapján napibérosztályonként kiszámítottam a várakozási idő elteltével, valamint 10, 20, 30 és 40 beszámítható járulékfizetési év után esedékes járadéktelek összegeit. Rendkívül jelentőségű ez a (B. IV.) táblázat azért, mert ezek az adatok 964.688 alkalmazottra vonatkoznak. A napibérosztályok hivatalos átlagértékei alapján a járadékok évi 129 és 800 pengő között mozognak. A végső átlag 10 év után 223, 20 év után 327, 30 év után 430, végül 40 év után 534 pengő. Az 1927. évi felvétel kikerekített munkabérelágai alapján kerülnek ki azok a járadéktelek, miket Kovrig Béla dr. tanár mutatott be előadásában.

Átgázoltunk a számok tengerén és szerény mécsesünkkel sok megszívlelendő tanulságra világitottunk rá. És ha sokan irtóznak is a számoktól, azzal a tanulsággal vehetjük, hogy — egy híres államférfi

transzponált mondása szerint — statisztika nélkül nem lehet jól szolgálni a nép jólétét.¹⁾

Kovács Norbert dr.

¹⁾ Az öregség, rokkantság stb. esetére szóló biztosításról készített törvényjavaslat azon szakaszai, amelyekre a szövegben hivatkozás történik, a következők:

4. §. A munkavállalók közül a tisztviselőkre, a művezetőkre, kereskedősegekre, továbbá a csupán egy cégnél dolgozó kereskedelmi utazókra és ügynökökre; általában a hasonló állásban levő és rendszerint havi vagy évi javadalmazásban részesülő egyénekre az öregség és rokkantság esetére szóló biztosítási kötelezettség csak akkor vonatkozik, ha javadalmazásuk a havi 500, illetőleg az évi 6000 pengőt nem haladja meg.

17. §. . . . Magukat önként biztosíthatják: 1. Az önnálló iparosok, 2. Minden kereskedő, aki a kereskedelmi és iparkamaráról szóló 1868 : VI. t.-cikk 27. §-ának rendelkezéseinek értelmében ipar- és kereskedelmi kamarai illetéket fizetni köteles.

20. §. A m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszter e törvény hatálybalépését követő minden ötödik esztendőben biztosítástechnikai módszerrel felülvizsgálhatja, hogy a biztosításra ható tömegjelenségekben nem mutatkozik-e olyan mértékű eltolódás, amely a járulékkulcsszámnak változtatását teszi szükségessé. Ebből a célból az intézetnek az

öregség, rokkantság, özvegyesség és árvaság esetére szóló biztosítás minden fontos mozzanatára kiterjedő statisztikai megfigyelő szolgálatot kell szerveznie.

152. §. Az öregség, rokkantság, özvegyesség és árvaság esetére szóló biztosításra vonatkozó statisztikai adatok összeállítására és feldolgozására a m. kir. Központi Statisztikai Hivatal feladata.

A m. kir. Központi Statisztikai Hivatalnak az e törvénnyel szervezett biztosítással kapcsolatos adatgyűjtő feladatait, a m. kir. Központi Statisztikai Hivatalról szóló 1897 : XXXV. t.-cikk 3. §-ának értelmében évi munkatervébe fel kell vennie. A biztosításra vonatkozó statisztikai eredmények közzétételére és az országgyűlés elé terjesztésére vonatkozólag az idézett törvénycikknek 5. §-át kell alkalmazni.

Az Országos Társadalombiztosító Intézet statisztikai szolgálata kiegészíti a m. kir. Központi Statisztikai Hivatalnak e szakasz első bekézdésének rendelkezésével megállapított eljárását.

Munkanélküliség és munkapiac.

Chômage et marché du travail en Hongrie.

Résumé. Les syndicats ouvriers ont enregistré 17.244 chômeurs fin février. C'est une diminution de 1.1% sur janvier dernier (17.8% sur février 1927); elle n'est pas considérable en elle-même, elle peut tout de même être considérée comme un présage favorable, vu que c'est précisément en février que le chômage atteint ordinairement son point culminant.

Par rapport à la moyenne des années 1924—1927, l'indice du chômage a été de 68.0 contre 68.7 en janvier.

A Budapest, on a inscrit 10.143 chômeurs (+4.5%); en province, 7101 (—8.0%); au total 15.221 hommes (88.3%) et 2023 femmes (11.7%). Le nombre des femmes a augmenté considérablement.

Le temps ayant favorisé la construction, le nombre des chômeurs est tombé à 3386 dans le bâtiment (—25.6% par rapport à janvier dernier). Aux employés d'hôtel et de restaurant, il a baissé de 17.4%; dans l'industrie du cuir, de 7.2%. C'est dans l'industrie du fer qu'on avait le plus de chômeurs (4624, soit 12.9% de plus qu'en janvier); dans l'industrie du bois, leur nombre s'est élevé de 22.0%. Aux travailleurs intellectuels, le chômage, après avoir diminué depuis quelque temps, a augmenté (+6.1%); malgré cela, c'est chez eux que l'indice a été le plus bas (51.5.).

Les Offices de placement ont enregistré 5.271 offres, 14.614 demandes et 3.415 placements (23.3%). Sur 100 offres, il y a eu, en moyenne gé-

nérale, 277 demandes (à Budapest, 327; à Miskolc, 387; à Debrecen, seulement 133).

Les établissements groupés dans la Centrale des Employeurs Hongrois ont occupé 164.288 ouvriers.

*

A szociáldemokrata és a keresztényszocialista szakszervezetek által nyilvántartott munkanélküliek száma együttesen 1928 február végén 17.244 volt, 1.1%-kal kevesebb, mint egy hónappal azelőtt, és 17.8%-kal kevesebb, mint 1927 február havában. A munkanélküliek száma általában, de különösen az iparforgalmi népesség körében, amelyről rendszeres adataink vannak, az idényszerű hullámváz hatása folytán rendszeresen február havában a legnagyobb, ezáltal azonban a január havi erős emelkedés dacára, valószínűleg elsősorban a februári kedvező időjárás következtében csak stagnálásról, sőt csekély mértékű javulásról számolhatunk be. Az előző években a februári állomány a januári létszámmal szemben 1924-ben +29.6%-os, 1925-ben —0.7%-os, 1926-ban +2.7%-os, végül 1927-ben —3.7%-os változást jelzett. Ezekben a viszonyszámokban természetesen mindenkor visszatükröződőtt a munkanélküliség általános (seculáris) irányzata is, ezért oly nagy az emelkedés a válságos 1924. évben s ugyancsak ezért legnagyobb a csökkenés mértéke a javuló 1927. évben. Az említett idénytényező okozza, hogy a javulás arányszáma, ha egyáltalán előfordult, februárban mindig alacsony